

Referat

Møte om: Rådgivende utvalg for finanspolitiske analyser

Til stede: *Utvalget:*

Professor Ragnar Torvik, NTNU (leder)

Forsker Thomas von Brasch, Statistisk sentralbyrå

Professor Ola Kvaløy, Universitetet i Stavanger

Professor Gisle J. Natvik, Handelshøyskolen BI

Forskningsdirektør Linda Nøstbakken, Statistisk sentralbyrå

Avdelingsdirektør Kjersti Næss Torstensen, Finansdepartementet

Ekspedisjonssjef Amund Holmsen, Finansdepartementet

Førsteamanuensis Ragnhild Schreiner, Universitetet i Oslo

Direktør Nina Larsson Midthjell, Norges Bank

Analysedirektør Karsten Gerdrup, Norges Bank

Sekretariatet:

Spesialrådgiver Hans Henrik Scheel (leder)

Fagsjef Eivind Breidlid

Fagsjef Kirsti Mellbye

Avdelingsdirektør Arent Skjæveland

Seniorrådgiver Karoline Klemp Petersen

Fraværende fra utvalget:

Fraværende fra sekretariatet:

Fagsjef Henrik Langsether Rainuzzo

Dato: 20.03.2026

Møteleder: Utvalgsleder Ragnar Torvik

Referent: Sekretariatet

Presentasjonene som ble vist i møtet er vedlagt, dette referatet oppsummerer kort diskusjonene knyttet til de ulike presentasjonene.

1. Boliginvesteringer

Nini Barth fra SSB presenterte hvordan boliginvesteringene måles i nasjonalregnskapet. Boliginvesteringene skal fange opp investeringer i nye boliger og fritidsboliger, rehabilitering, ombygging og tilbygg, samt kostnader ved omsetning av bolig (dokumentavgift og meglerkostnader). De skal måle påløpte verdier, dvs. når produksjonen faktisk skjer. Foreløpige tall, som publiseres ca. 45 dager etter endt kvartal, bygger i hovedsak på godkjent arealet fra igangsettingstillatelser, som fordeles på kommende kvartaler med faste andeler («lagmodell»). Endelige tall publiseres 22 måneder etter utgangen av året og bygger på strukturstatistikk for bygg og anlegg. Det har vært store revisjoner fra KNR til endelige tall de siste årene. SSB arbeider med å inkludere flere kilder i utarbeidelsen av foreløpige tall.

Thomas Gundersen fra SSB presenterte hvordan byrået utarbeider sine anslag for boliginvesteringer i KVARTS. Prognosene bygger på registrerte igangsettingstillatelser, «lagmodellen» fra nasjonalregnskapet og skjønnsmessige vurderinger. Anslagene etter 2022 ble gjennomgått. Til tross for fall i igangsettingstillatelsene, har KVARTS stadig anslått en for rask økning i investeringene. En av årsakene kan være at sammenhengen mellom bruktboligprisveksten og boligbyggingen har endret seg etter 2022. KVARTS har derfor i disse årene ikke truffet godt, og det ble redegjort for hvordan byrået over tid så det nødvendig å i økende grad legge vekt på skjønn i utarbeidelsen av prognosene.

Manav Frohde fra Finansdepartementet og **Karsten Gerdrup** fra Norges Bank hadde forberedt kommentarer. Frohde pekte på at effekten på investeringene av veksten i byggekostnadene kan ha vært undervurdert, og reiste også spørsmål om hvordan en skal anslå den tredelen av boliginvesteringene (rehabilitering) som ikke er bygging. Gerdrup gikk gjennom modellrammeverket for prognoser av boliginvesteringer i Norges Bank, og viste til at prognosearbeidet utfordres av de store revisjonene i boliginvesteringene.

Utvalget drøftet metoder for å øke presisjonen i investeringsanslagene, bl.a. ved bruk av flere datakilder. Enkelte pekte på at prognoser bør sikte mot å treffe den reelle byggeaktiviteten slik den måles i de endelige tallene, og ikke de foreløpige NR-tallene. SSB bør klargjøre bedre hva som ligger i de foreløpige tallene. Det ble spurt om det empiriske grunnlaget for lagmodellen, og utvalget pekt på at lagstrukturen og koeffisientene bør gjennomgås av SSB, og da er det naturlig å starte med nasjonalregnskapet siden det er der den har sitt opphav. Det ble pekt på at modellen ikke skiller mellom mindre boliger og større byggeprosjekter, og at den kan overvurdere hvor raskt byggingen igangsettes etter tillatelse er gitt, bl.a. fordi entreprenører ved store utbygginger kan spre utbyggingen over flere år. Det ble stilt spørsmål om SSB kunne bruke GIS-data, f.eks. satellittbilder, for å følge utviklingen i større byggeprosjekter.

2. Presentasjon av analyse av hvordan kommunene tilpasser seg endringer i demografi, ved Anna Østberg

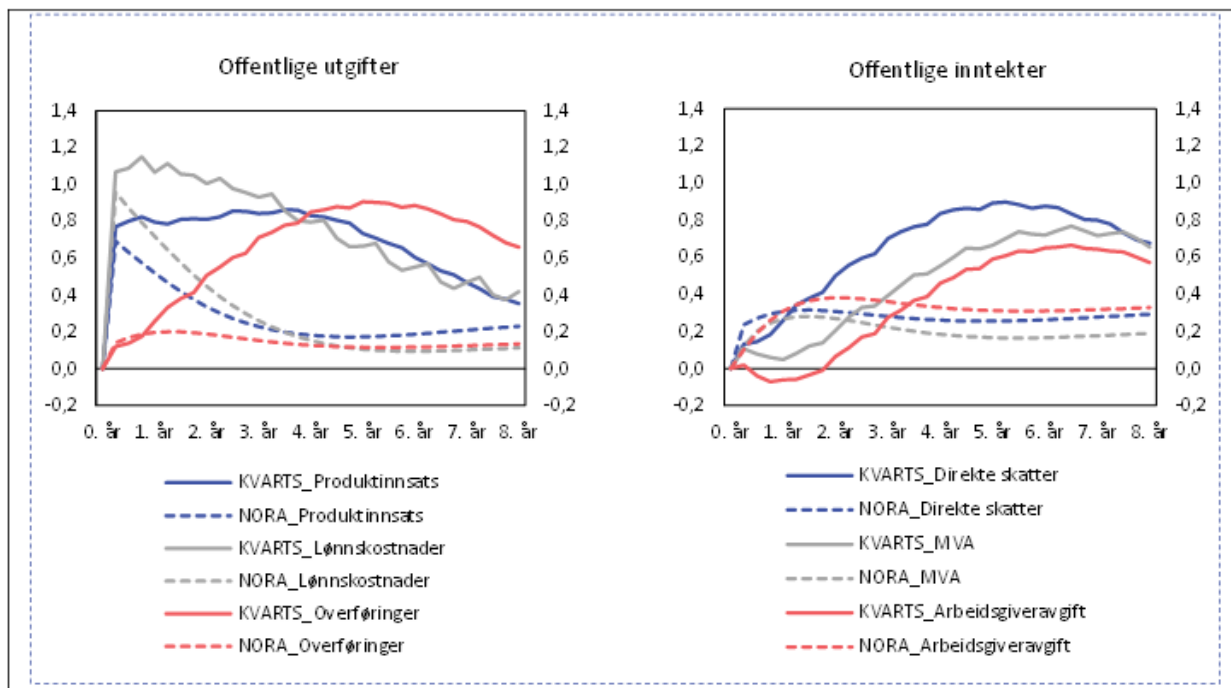
Anna Østberg fra Finansdepartementet presenterte en analyse av hvordan kommunene har tilpasset seg endringer i demografi fra 2015 til 2024. Variablene i analysen var endringen i aldersgruppen 0-5 år og barnehageutgifter. Samlet for alle kommunene har barnehageutgiftene økt med om lag 8 pst. mens antall barn i aldersgruppen har falt med om lag 11 pst. Ved å se på innen-kommune endringer over tid (sett bort ifra tidsspesifikke og kommunespesifikke effekter) viser analysen at 1 pst. nedgang/økning i antall barn er assosiert med 0,6 pst nedgang/økning i utgiftene. Analysen viste også at det er stor variasjon i hvordan kommunene har tilpasset seg. Kommuner med høyere inntekter eller oppsparte midler har tilpasset seg mindre enn kommuner med lavere inntekter, noe som kan forklares med at de kan bruke mer tid på å ta ned utgiftene. Målt etter størrelse er det de minst sentrale kommunene som tilpasser seg minst, noe som kan forklares av at det er vanskelig å redusere utgiftene i grupper med svært få barn.

Flere i utvalget syntes det er bra at kommunene har tilpasset seg 60 pst. av endringen på ett år. Samtidig ble det nevnt at gapet mellom utgifter og antall barn øker for sektoren samlet og at de fleste kommuner har en høyere vekst i utgiftene enn vekst i antall barn skulle tilsi. Det ble også påpekt at mikroanalysen ser på forskjeller mellom kommuner, men at dette ikke nødvendigvis forklarer så mye av resultatet for sektoren samlet.

3. Presentasjon av arbeidsnotat om virkninger av finanspolitikken i KVARTS og NORA, ved Yngvar Dyvi

Yngvar Dyvi fra Finansdepartementet innledet om utkast til arbeidsnotat om virkninger av finanspolitikken i de makroøkonomiske modellene KVARTS og NORA, skrevet av ham, Linn Karina Stormo og Eero Tölö. Notatet vil bli lagt ut på Finansdepartementets nettsider etter innarbeiding av merknader fra utvalget. Finansdepartementet benytter både KVARTS og NORA i arbeidet med å vurdere innretningen av finanspolitikken opp mot stabiliseringspolitiske hensyn. Dyvi la vekt på at modellene typisk gir ganske like førsteårseffekter av finanspolitikken, mens det er større forskjeller lenger frem i tid, se figur 1. Forskjellen mellom aktivitetsvirkninger av endringer i finanspolitikken i KVARTS og NORA øker markert over de første fire årene. Forskjellen i langsiktige egenskaper kan i hovedsak knyttes til hvordan ekspansiv finanspolitikk i **NORA-beregningene** fører til ganske kraftige endringer i realvalutakurs, relative eksportpriser og nettoeksport. Nettoeksporten fortrenses slik at sysselsetting og fastlands-BNP skal tilpasses nivåer som er forenlig med normal kapasitetsutnyttning i økonomien. **I KVARTS-beregningene** er den negative virkningen på eksporten mye mer beskjeden. Økt rente bidrar primært til å dempe inntektseffektene på privat forbruk, i hovedsak gjennom negative boligpriseffekter på

husholdningenes formue. Høyere rentenivå bidrar også til styrking av kronekursen i KVARTS, men den tilhørende reduksjonen i nettoeksporten er relativt beskjeden.

Figur 1 Nivåeffekter på fastlands-BNP av varige endringer i finanspolitiske instrumenter tilsvarende 1 pst. av fastlands-BNP i NORA og KVARTS. Prosent
Kilde: Finansdepartementet.

I sin forberedte kommentar la **Karsten Gerdrup**, Norges Bank, vekt på at hvilken modell man bør velge, avhenger av tidshorisont. KVARTS er empirisk basert og nært knyttet til data, og det skal i utgangspunktet tilsi gode prognoseegenskaper på kort sikt. Men det er vanskelig å forstå langtidsegenskapene – når nås langsiktig likevekt, og hva er den? I NORA er det lettere å forstå langtidsegenskapene. Valutakursdannelsen er mer rimelig i NORA enn i KVARTS – ved renteendringer reagerer valutakursen umiddelbart. Ellers pekte Gerdrup på når man analyserer varige endringer i finanspolitikken, blir finansierings-spørsmålet ekstra aktuelt. Effektene er avhengige av finansiering, og det er ikke åpenbart at det riktige å anta «gratis» SPU-finansiering som «benchmark» for analysene. Det er først langt ute i notatet dette spørsmålet vurderes nærmere.

I sin forberedte kommentar la **Thomas von Brasch**, Statistisk sentralbyrå, vekt på forskjellene i eksportfortrengning i de to modellene. Eksportfortrengningen er trolig for svak i KVARTS og for sterk i NORA. I NORA endres eksportprisen meget raskt pga. forutsetningen om udekket renteparitet som gir umiddelbart stort utslag i kronekursen ved renteendringer som følge av rasjonelle forventninger. Så raske og sterke utslag i valutakursen som følge av endringer i finanspolitikken mente han hadde lite empirisk støtte. Han viste til at den økonomiske litteraturen nå modererer antagelsen om rasjonelle forventninger, og et forskningsprosjekt i SSB som vil undersøke betydningen

av alternative modeller for valutakursen i en DSGE-modell for en liten åpen økonomi. SSB har også et pågående forskningsprosjekt som søker å estimere eksportpris-elasticiteten, en sentral parameter for å forstå den lave fortrengningen i KVARTS. Anslagene varierer betydelig på tvers av modeller i Norden, fra 0,5 til 5, noe som både reflekterer reelle forskjeller mellom land og økonomienes struktur, og betydelig usikkerhet knyttet til estimering og identifikasjon. I beregninger av ekspansiv finanspolitikk der begge modellene benyttes, som i nasjonalbudsjettet, anbefalte han å holde pengepolitikken fast ved å minimere tapsfunksjonen Norges Bank har lagt til grunn i sin modell NEMO. Han viste gjennom et eksempel at renteoppgangen i KVARTS, og dermed utslagene på eksporten, i så fall ville bli mye raskere enn det beregningene i arbeidsnotatet viste.

I **utvalgets diskusjon** ble det særlig lagt vekt på forskjellene i langtidsegenskapene i de to modellene. Eksportfortrengningen og modelleringen av kronkursen ble poengtert som hovedgrunner til disse forskjellene. Det ble stilt spørsmål om tilbudssiden i KVARTS var for fleksibel, og hvor timeverkene kommer fra. Tilbudssiden er for tiden identisk i KVARTS og NORA, og det ble vist til at timeverkene kommer dels fra arbeidsledige og dels fra personer utenfor arbeidsstyrken som melder seg på arbeidsmarkedet når den økonomiske aktiviteten tiltar. Det ble også pekt på at multiplikatorene man får ut av modellene er svært avhengig av usikre forutsetninger, og at dette kanskje burde komme tydeligere frem når man bruker modellene. Noen mente at DSGE-modeller, som NORA er et eksempel på, ble laget for å analysere pengepolitikk, og at denne modelltypen kanskje ikke egner seg like godt for analyse av finanspolitiske virkemidler. Samtidig ble det lagt vekt på nytten av å ha to ulike modeller, både med hensyn til å gi et bredere grunnlag for å vurdere endringer i finanspolitikken og med hensyn til videreutviklingen av de to modellene. Det ble også fremhevet at kvantitative beregninger har klare fordeler fremfor kvalitative vurderinger, og at det å bruke to ulike modeller er hensiktsmessig for å belyse usikkerheten i slike makroøkonomiske beregninger. En fordel med NORA er for øvrig at den er nært knyttet til den typen modeller studentene lærer på studiene.

4. Presentasjon det teoretiske grunnlaget for beregning av skattekostnaden i nytte-kostnadsanalyser, ved Katinka Holtsmark

Kathinka Holtsmark presenterte et pågående arbeid (samarbeid med Åsmund Sunde Valseth) om hvordan skattefinansieringskostnaden i større grad kan ta hensyn til fordelingseffekter, i tillegg til effektivitetsvirkninger. The Marginal Cost of Funds (MCF) skal måle tapet som oppstår for samfunnet når myndigheter øker skatter for å finansiere offentlige prosjekter/utgifter. Tradisjonelt måler MCF velferdstapet ved skattlegging relativt til en lump-sum skatt. I teorien, i et optimalt skattesystem, vil MCF være 1 for alle skatter og skattefinansieringskostnaden være null.

Holtsmark pekte på at MCF ikke fanger opp de reelle fordelingskostnadene ved skattlegging, fordi fordelingsvirkningen måles relativt til en skatt med betydelige

velferdskostnader. For dem med lav inntekt kan den marginale velferdskostnaden gå mot uendelig med en lump-sum skatt (når lump-sum skatten er tilnærmet hele deres inntekt). The Marginal Equity-Adjusted Cost of Public Funds (MECF) fanger opp at velferdskostnaden avhenger både av i hvilken grad økt skatt medfører vridninger/effektivitetskostnader, og av hvem som betaler den. Det er vanlig å anta at redusert inntekt gir et større velferdstap for individer med lav inntekt. MECF måler velferdstapet ved skattlegging relativt til en individuell lump-sum skatt som gir et likt velferdsvektet nyttetap for alle individer (dvs. en skatt uten velferdskostnad). En eventuell tallfesting av skattefinansieringskostnaden avhenger av hvordan ulike hensyn vektlegges, noe som både er et empirisk og et politisk spørsmål.

Utvalget diskuterte hvorvidt det gir mening å se på effektivitetsvirkninger og fordelingsvirkninger hver for seg når man vurderer skatteendringer. Videre ble det diskutert hvordan en kan benytte denne fremgangsmåten i praksis, i samfunnsøkonomiske analyser og kost-nytteberegninger ved offentlige tiltak, herunder utfordringer ved å tallfeste vektene i velferdsfunksjonen. Det ble pekt på at det virker lite sannsynlig at skattefinansieringskostnaden er 0.